Αγρυπνίες στον Άγιο Ἐλισσαίο-Ὁ Ἅγιος Νικολαος παπᾶ - Πλανᾶς ,ὁ κὺρ Ἀλεξανδρος Παπαδιαμάντης,* ο Αλέξανδρος (Ανδρόνικος) Μωραϊτιδης, *οι σκιαθίτες «κοσμοκαλόγεροι» των ελληνικών γραμμάτων ,«συναγρυπούντες» με τον Γιάννη Βλαχογιάννη, τον Παύλο Νιρβάνα και τον Ζαχαρία Παπαντωνίου…

«Πολὺν καιρὸ μετά, χρόνια μετά, στὶς ἀγρυπνίες

τοῦ προφήτη Ἐλισσαίου

κάτι θὰ εἶχε ἡ ψυχή του ἐννοήσει

ἀπὸ τὴν τάξη καὶ τὴ ζυγαριὰ τοῦ κόσμου

γιατὶ ἀλλιῶς δὲν ἐξηγεῖται

πῶς ἀπ᾽ τὰ ψίχουλα ποὺ τοῦ κληρώσανε στὴ μοιρασιά του

τὰ μισὰ νὰ τὰ σκορπάει στὰ πουλιὰ

καὶ τ᾽ ἄλλα στοὺς Ἀγγέλους τῆς ὁλονυχτίας.».

Μάνος Ελευθερίου « *Αγρυπνία για το σκοτεινό τρυγόνι στην εκκλησία του προφήτη Ελισσαίου*»

Ο Άγιος Ελισσαίος όπως τον είχε φωτογραφήσει ο Γιώργος Βαλέτας (1940).- Ο ναός του αγίου Ελισσαίου στην Πλάκα της Αθήνας και από αριστερά ο Άγιος Νικόλαος Πλανάς, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και ο Αλέξανδρος Μωραϊτίδης.

Γράφει ὁ Γέρων Φιλόθεος Ζερβάκος γιὰ τὶς ἀγρυπνίες στὸν Ἅγιο Ἐλισσαῖο καὶ γιὰ τὸν ἅγιο Νικόλαο τὸν παπα - Πλανᾶ:

«Κατὰ τὸ ἔτος 1905 - 1907 ὑπηρετῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ἐφοίτων εἰς τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν Σχολὴν «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνος… Ὁ συμπατριώτης μου Ἰωάννης Ἀλεξάκης… ἡμέράν τινα λέγει μοι: «Νὰ ἔλθης εἰς τὸν μικρὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου, εἰς τὸν ὁποῖον γίνονται κατανυκτικαὶ ἀγρυπνίαι καὶ ψάλλουν βυζαντινὰ οἱ Παπαδιαμάντης, Μωραϊτίδης, Τσώκλης καὶ ἄλλοι. Θὰ ὠφεληθῆς καὶ θὰ μάθης πολλὰ ἀναγκαῖα, χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα διὰ τὴν ἱερὰν ὑμνωδίαν».

«Μετέβην εἰς μίαν ἀγρυπνίαν καὶ τόσον πολὺ ηὐχαριστήθην καὶ κατενύγην, ὥστε συχνάκις καθ᾽ ὅλην τὴν ἑβδομάδα εἶχον εἰς τὸν νοῦν μου, πότε θὰ ἔλθη ἡ εὐλογημένη ὥρα νὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἀγρυπνίαν· καὶ ὅτε ἤρχετο ἡ ὥρα, ἔτρεχον μὲ χαράν, ὥσπερ τρέχει ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγάς, διὰ νὰ πίω ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ ποτίσω, δροσίσω καὶ εὐφράνω τὴν διψῶσαν μου ψυχήν. Καὶ πράγματι ᾐσθανόμην δρόσον, εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν πνευματικὴν καὶ μοὶ ἐφαινοντο εἰς τὸν λάρυγγά μου γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, οἱ ὕμνοι, αἱ δοξολογίαι, τὰ στιχηρά, τὰ ἰδιόμελα, οἱ κανόνες, τὰ κατανυκτικὰ τροπάρια, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον οἱ ἀείμνηστοι καθηγηταὶ ἐξάδελφοι Ἀλέξανδροι Παπαδιαμάντης καὶ Μωραϊτίδης,

ὄχι μὲ φωνὰς θυμελικὰς καὶ βοὰς ἀτάκτους καὶ ἀναρμόστους, ἀλλά, ὡς λέγει ὁ Δαβίδ, μὲ σύνεσιν, μὲ συναίσθησιν, μὲ φόβον καὶ τρόμον: «ψάλατε συνετῶς, ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ».

«Ὅταν ἔψαλλον οἱ δύο Ἀλέξανδροι Παπαδιαμάντης καὶ Μωραϊτίδης, ὁ εἷς δεξιὰ καὶ ὁ ἄλλος ἀριστερά, ἔψαλλον μὲ τόσην προσοχήν, ταπείνωσιν, κατάνυξιν καὶ συντριβὴν καρδίας, ποὺ ἐνόμιζες ὅτι προσηύχοντο, ὅτι ἵσταντο ἐνώπιον τοῦ ἀοράτως παρισταμένου καὶ πανταχοῦ παρόντος Παντοδυνάμου καὶ Παντοκράτορος Θεοῦ καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ τις ἠλαύνετο ὁ νοῦς του ὥσπερ ὑπὸ μαγνήτου, ἐπρόσεχε, ἠσθάνετο τὰ δρώμενα καὶ ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὸν Οὐρανόν, ὡς ψάλλει ὁ ἱερὸς ὑμνωδός… Ἐφαίνοντο ὄχι ὅτι ἔψαλλον, ἀλλ' ὅτι προσηύχοντο καὶ συνωμίλουν μὲ τὸν Θεόν.

Εἰς τὰς ἀγρυπνίας ἐγνώρισα καὶ δύο ἱερεῖς τὸν παπα Ἀντώνιον, ἐφημέριον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Πευκακίων, καὶ τὸν παπα - Νικόλαον Πλανᾶ, ἐφημέριον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Κυνηγοῦ· καὶ οἱ δύο ἀκούραστοι,πρόθυμοι εἰς τὰς ἀγρυπνίας, καλόκαρδοι. Ἐξαιρέτως δὲ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος παπα- Νικόλας Πλανᾶς ἦτο ἁπλοῦς, ἄκακος, πρᾶος, ἀκέραιος, ἀπόνηρος, ἀόργητος, ἀμνησίκακος, πάντοτε ἱλαρός, χαροποιός, γελαστός».

«Ἐπειδὴ δὲ ἔψαλλον (ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραϊτίδης) μετὰ συνέσεως καὶ εὐλαβείας, δὲν ἐπέτρεπον εἰς ψάλτας ποὺ ἤρχοντο διὰ νὰ ψάλωσι εἰς τὰς ἀγρυπνίας, ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔψαλλον συνετῶς καὶ μετεχειρίζοντο ὄχι τὰς φυσικάς των φωνάς, ἀλλὰ θυμελικάς, προσποιητὰς καὶ ἀτάκτους φωνάς. Ὁ δὲ Παπαδιαμάντης, ὅστις ἦτο καὶ εὐέξαπτος, τοὺς ἐδίωκε. – Φύγετε, τοὺς ἔλεγε, ἐδῶ εἶναι τόπος προσευχῆς. Πηγαίνετε νὰ τραγουδήσετε εἰς τὰ θέατρα. Πολλάκις καὶ ἐμὲ ὅστις ἤμην βοηθός του καὶ μαθητής, ὅταν ἔκανα καμμίαν παραφωνίαν ἢ παρατονίαν, μὲ ἐδίωκεν. – Φύγε, μοὶ ἔλεγε, παῦσε, κλεῖσε τὸ στόμα σου, ἀπρόσεκτε. Ἐγὼ παρεμέριζα, ἀλλὰ γρήγορα τοῦ περνοῦσε ὁ θυμὸς καὶ πάλιν μὲ ἐκάλει. – Κώστα, ἔλα νὰ ψάλης. Ἐγὼ ἐπειδὴ εἶχον ζῆλον νὰ μάθω, ἀμέσως ἔτρεχον καὶ ἔψαλλον».

«Ἦτο δὲ τόσο ταπεινός, ὥστε πολλάκις μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀγρυπνίας ἔμπροσθεν πολλῶν μοὶ ἐζήτει συγχώρησιν. – Κώστα, μοὶ ἔλεγεν (τοῦτο ἦτο τὸ κοσμικόν μου ὄνομα), νὰ μὲ συγχωρέσῃς, διότι σὲ ἐλύπησα. Καὶ ἐγὼ τῷ ἔλεγον: – Ἐγὼ πταίω, διδάσκαλε, διότι εἶμαι ἀπρόσεκτος. Σὲ εὐχαριστῶ δέ, διότι μὲ τὰς παρατηρήσεις ποὺ μοῦ κάμνεις γίνομαι προσεκτικώτερος καὶ μὲ τὰς ἐπιπλήξεις μὲ διδάσκεις τὴν ὑπομονὴν τῆς ὁποίας ἔχω ἀνάγκην».

«Ἀναμνήσεις μου ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ Μωραϊτίδην», περ. Κιβωτός, τ. Β΄, Φεβρουάριος 1953, σ. 45-46

«Οι αγρυπνίες αυτές ήταν πολύωρες με μια αυστηρή τήρηση του τυπικού. Ο Παπαδιαμάντης ήταν ένας γνωστός λάτρης της ακριβούς τάξεως και σε αυτό το μικρό εκκλησάκι εκείνοι που μετείχαν ήταν οι άνθρωποι της περιοχής, δηλαδή οι άνθρωποι του μόχθου, μεροκαματιάρηδες, γυναίκες. Ένας μικρός ναός είναι. Ωστόσο, λόγω του ότι έψαλλε ο Παπαδιαμάντης, έρχονταν εδώ συχνά και πολλοί λόγιοι της Αθήνας. Η περιοχή αυτή άλλωστε, απέναντι από την Αρχαία Αγορά, όλη αυτή η ευρύτερη περιοχή του Ψυρρή είναι συνδεδεμένη με τον Παπαδιαμάντη. Ο Παπαδιαμάντης, τον οποίον ονομάζουμε Σκιαθίτη, έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ενήλικης ζωής του στην Αθήνα και έζησε σε αυτή την περιοχή, την ευρύτερη περιοχή του Ψυρρή. Εκτός από δύο χρόνια, το 1906 – 1908, που τον έφερε ο Βλαχογιάννης και έμεινε στη Δεξαμενή. Όλο το άλλο διάστημα έμενε εδώ με τους εσωτερικούς μετανάστες και με την φτωχολογιά. Αυτός είναι ο κόσμος του».

«Μετά τις αγρυπνίες που κράτησαν επτά-οκτώ ώρες πήγαιναν κάπου εδώ γύρω να φάνε, να πιούνε και με οδηγό τον Παπαδιαμάντη, ο οποίος ήξερε απ' έξω και ανακατωτά όλες τις ταβέρνες, τα καφενεία και τα ταβερνο-μπακάλικα της περιοχής» σημειώνει ο κ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, φιλόλογος, δοκιμιογράφος, συγγραφέας και πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας.

https://filologikogymn.wordpress.com/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD-3/%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%BF%CF%83-%CE%B2%CF%89%CE%BA%CE%BF%CF%83-%CE%B1%CE%B3%CF%81%CF%8D%CF%80%CE%BD%CE%B9%CE%B1

https://www.pemptousia.gr/2023/03/%E1%BD%81-%E1%BC%85gios-nikolaos-pap%E1%BE%B6-%E2%80%90-plan%E1%BE%B6s-%E1%BD%81-k%E1%BD%BAr-%E1%BC%80lexandros-papadiamantis-ka%E1%BD%B6-o%E1%BC%B1-%E1%BC%80gripnies/

https://www.pemptousia.gr/2019/06/o-agios-elisseos/

https://kelaidismata.wordpress.com/2009/11/21/%CE%BF-%CE%BD%CE%B1%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85/

http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/turbulance/13_2019.pdf

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΒΩΚΟΣ Αγρύπνια εις τον άγιον Ελισσαίον

ΠΗΓΗ Γεράσιμος Βῶκος ,«Αγρυπνία εις τον Άγιον Ελισσαίον», Ακρόπολις, 8/3/1894

ΑΓΡΥΠΝΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΕΛΙΣΣΑΙΟΝ

Ἡ βροχὴ ἔπιπτε ραγδαία, ἀτελεύτητος ἀπὸ τῆς 11ης νυχτερινῆς. Τὴν 1ην μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἦτο πλέον σωστὸ μπουρίνι. Ὁ σκοπὸς τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν φυλακῶν τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος, τρυπωμένος εἰς τὴν σκοπιάν του, ἐξαφνίστηκε, ὅταν ἤκουσε τὸν ἠχηρὸν βηματισμόν μου μέσα εἰς τὰ νερὰ καὶ τῆς λάσπαις καὶ ἐπρόβαλε τὴν κεφαλήν του, διερευνῶν ἐν τῷ ἡμίφωτι, ὅπερ ἐσκόρπιζεν ὁ μετεωριζόμενος ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς κρεμάστρας του φανὸς τοῦ φωταερίου.

-Ὁ Ἅγιος Ἐλισσαῖος; τὸν ἠρώτησα.

-Ποιός;

-Ὁ Ἅγιος Ἐλισσαῖος, μιὰ μικρὴ ἐκκλησία... κἄπου ἐδῶ κοντά, δὲν τὴν ξέρεις;

-Ὄχι! ἐβρυχήθη καὶ ὑπεχώρησεν ὑπὸ τὴν σκοπιάν του.

Τότε ἔκαμψα δεξιᾷ εἰς τὴν τύχην καὶ μετὰ τινὰ βήματα διέκρινα ἐν ἀορίστῳ σχήματι τὸν ναΐσκον χωσμένον εἰς τὰ βάθη τοῦ κιγκλιδωτοῦ περιβόλου καὶ εἶδα τὸ φῶς του τὸ ἀνέσπερον νὰ σελαγίζῃ μελαγχολικὸν καὶ μυστηριῶδες ὑπὸ τὴν θυρίδα τῶν ἀδύτων τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ.....

Ὅταν εἰσῆλθα, ἐδέησε νὰ σπρώξω δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ σώματός μου καὶ τότε ἡ θύρα ἠρέμα ὑπήκουσε, τῆς ἀνθρωπομάζης, ἥτις ἐπλήρου τὸν ναΐσκον, ἀπαλώτατα καμφθείσης πρὸς τὰ ἔνδον, ὥστε εὑρεθῆ τόπος καὶ δι' ἐμέ. Ἀλλὰ θόρυβος ἐγένετο πάραυτα, διότι παιδίον ἀνήσυχον καὶ αὐθαδέστατον παρηνόχλει τὰς πλησίον του ἱσταμένας γραίας καὶ μία τούτων τοῦ ἐπετέθη δι' ὑβριστικῶν κραυγῶν. Ἦσαν δὲ γραῖαι πολλαὶ καὶ γυναῖκες ὡρίμου ἡλικίας καὶ νεανίδες τρυφερώταται καὶ μητέρες μετὰ τῶν θηλαζομένων νηπίων εἰς τὰς ἀγκάλας, τινὲς ἐξημμέναι ἐν τῇ ἀσφυκτικῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ στενοῦ ἐκείνου χώρου, ἄλλαι νησταλέαι καὶ κατάκοποι, αἱ πλεῖσται πληκτικώτατα ἐστοιβαγμέναι ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ γυναικωνίτου, ὅστις ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ ναοῦ διὰ λεπτοῦ διαφράγματος μὲ θύραν εἰς τὸ μέσον καὶ τετράγωνα παράθυρα ἑκατέρωθεν ὡς ἂν ἦτο πτωχικῆς οἰκίας δωμάτιον. Σκιαὶ ἐπλανῶντο ἐπὶ τὰ γυναικεῖα ταῦτα πλήθη, σκιαὶ ἐπιτείνουσαι τὴν μυστηριώδη γοητείαν τοῦ ταπεινοῦ τούτου οἴκου τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ φῶς τοῦ πρώτου πολυελαίου δὲν ἔφθανεν ἕως ἐκεῖ καὶ μόνον κυανοχρόου μεγάλης κανδήλας ἀπὸ τοῦ μέσου ἀνηρτημένης ἡ μελιχρὰ ἀνταύγεια καὶ τῶν ἄλλων κανδηλίων τὸ ὠχρὸν φῶς διασκέδαζον ἐπ΄ ὀλίγον τὰ πυκνὰ σκότη τοῦ γυναικωνίτου.

Ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἵσταντο πρὸ τῶν γυναικῶν εὐλαβῶς, ἐν ἀφορήτῳ συνωστισμῷ, τὰ δεινὰ τοῦ ὁποίου ηὔξανεν ἡ ἀποπνικτικὴ θερμοκρασία τόσῳ ποῦ ἕνας χονδρὸς μὲ πρόσωπον πανσεληνοειδὲς ἐζήτησε ν' ἀφήσουν τὴν θύραν ἀνοικτὴν καὶ διὰ νὰ μὴν ὑποφέρουν αἱ γυναῖκες μέσα εἰς τὸ ἄλλο διαχώρισμα, ἀλλ' ἀντέστη ἕτερος ἐκ τοῦ πλήθους συνοδεύων κυρίαν ὑαλοπτοφόρον, ἡ ὁποία ἐφαίνετο ὅτι ἐστενοχωρεῖτο πρὸ τοῦ συρφετοῦ τῶν γραϊδίων καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν τοῦ ὄχλου, εἶχε δὲ δύσθυμον τὸ ἦθος ὡς ἐὰν ἤθελε τὴν ἐκκλησίαν δι' ἑαυτὴν καὶ μόνην. Καὶ ἠκούσθησαν ἀνταλλασσόμενα μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ζωηρόταται

ἐκφράσεις καὶ τὰ βλέμματά των ἄγρια συνηντήθησαν, ἀλλ' ὑπεχώρησεν ὁ πρῶτος ἀποφασισθέντος νὰ πάῃ οὗτος παρὰ τὴν θύραν διὰ νὰ δέχεται τὴν φρεσκάδα τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς βροχῆς εἰς τὴς πλάταις του, ἀφοῦ τὸ ἤθελε, καὶ νὰ λάβῃ ὁ δεύτερος τὴν θέσιν τοῦ πρώτου…..

Τοῦ ὄρθρου ψαλλομένου, ἀντήχησεν εἰς γνήσιον βυζαντινὸν μέλος, περιπαθὲς καὶ σεμνότατον, ἡ φωνὴ τοῦ δεξιοῦ ψάλτου, ψάλλοντος ἐκ τοῦ κανόνος τὴν ς΄ ᾠδὴν τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ:

«Ἐβόησα ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν».
Καὶ ἀνταπήντησε μετ' ὀλίγον ὁ ἀριστερὸς ψάλτης ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον τῆς μελωδίας, δι' ὑποκώφου φωνῆς:
«Καὶ ἔλθοι πρὸς σὲ ἡ προσευχή μου, πρὸς ναὸν τὸν ἅγιόν σου».

Ἦσαν δὲ οἱ ψάλται, ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, οἱ ἀπὸ Σκιάθου δίδυμοι διηγηματογράφοι καὶ τρυφερωτάτοι συγγραφεῖς, ἀληθεῖς καὶ εὐσεβεστάτοι οὗτοι Χριστιανοί.

Ὁ πρῶτος ὁ καὶ ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» συνάδελφος εἶχε μεταρσιωθῇ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἱερῶν τούτων καθηκόντων. Αἴγλη ἀπολύτου εὐτυχίας ἐφώτιζε τὴν δασύτριχα μορφήν του μὲ τὴν σγουρὰν μαύρην γενειάδα καὶ τὴν ὁμοιόχρωμον πλουσίαν κόμην.

Ἦτο ἀγνώριστος καὶ ἡ μορφὴ ἐκείνη ἡ τόσῳ σκυθρωπὴ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας ἐδῶ εἰς τὸ γραφεῖον, ἐφαιδρύνετο ὑπεράνω του ἱεροψαλτικοῦ ἀναλογίου. Ἔψαλλε δὲ ὁ συγγραφεὺς τῆς «Νοσταλγοῦ» μετὰ ζέσεως καὶ πάθους ἀληθινοῦ, ἐντείνων τὴν φωνήν, τηρῶν τὸν χρόνον διὰ βιαίας καταφορᾶς τῆς χειρὸς του ἐπὶ τοῦ ἐρείσματος τοῦ στασιδίου, ἀλλὰ τηρῶν συγχρόνως καὶ τὴν τάξιν τοῦ ναοῦ, ὁσάκις κανεὶς παρεξετρέπετο ἢ ἐθορύβει, ὅταν συνέβαινεν ὁ λαμπαδάριος ὁ καλὸς κάγαθὸς Χριστοφίλης νὰ προτρέχῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του. Τότε ὁ Παπαδιαμάντης μετεβάλλετο εἰς αὐστηρότατον ἐπιτιμητὴν καὶ ἐπεφώνει καὶ ἐπετίμα καὶ ἐκραύγαζεν.

Ὁ ἄλλος ἀπέναντι, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Δεκατιστοῦ εἶχε τὸ ἦθος ταπεινότερον καὶ ἐφαίνετο βυθισμένος εἰς ὄνειρον θρησκευτικῆς ἀφωσιώσεως καὶ λατρείας. Ἐπακουμβῶν ἐπὶ τοῦ ἐρείσματος τοῦ στασιδίου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἔκλινε τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του μὲ τὴν μακρὰν μαύρην γενειάδα, τὸ λεῖον μέτωπον καὶ τὴν γρυπὴν ρῖνα καὶ ἡμικλείων τοὺς ὀφθαλμούς, ἔψαλλεν ἠρέμα, μόλις ἀκουόμενος. Καὶ ἦτο τὸ θέαμα τῶν δύο αὐτῶν ἀπὸ Σκιάθου θεοπνεύστων συγγραφέων κατανυκτικώτατον καὶ ἐγὼ ἀπεθαύμαζον αὐτούς, ὅτι δὲν ἤξευρον μόνον νὰ περιγράφουν τόσῳ θαυμασίως εἰς τὰ διηγήματά των θρησκευτικὰς σκηνάς, καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἐπεισόδια, ἀλλ' ἦσαν ἐν ταυτῷ ἀπροσποίητοι καὶ δεινοὶ ἀπὸ ἱερᾶς πεποιθήσεως καὶ χρηστοῦ συνειδότος τελετάρχαι τοιούτων τελετῶν καὶ πανηγύρεων, ὑπέροχοι πρόμαχοι τοῦ γνησιωτέρου βυζαντινοῦ μέλους, τὸ ὁποῖον τινες κακοζήλως ἀνέλαβον νὰ παραμορφώσουν ὑπὸ τὸ κωμικὸν ἔνδυμα ὀθνείας καὶ ἐστρεβλωμένης μουσικῆς.

…..

Ἐν τῷ μεταξύ, ὄπισθεν τοῦ χθαμαλοῦ τέμπλου καὶ πρὸ τοῦ βωμοῦ ὁ ἱερεὺς ἐτέλει τὴν προσκομιδὴν καὶ παρίσταντο αὐτῷ δεξιᾷ ἕτερος λειτουργός τοῦ Ὑψίστου μὲ ἔνδυμα ἀνεπίσημον καὶ ἕνας καλόγηρος μὲ πυκνὸν χιονῶδες γένειον. Ἦσαν δὲ οἱ τοῖχοι τοῦ ἱεροῦ βήματος ἔμπλεοι τοιχογραφιῶν, νεωτέρας καὶ παλαιᾶς γραφῆς ἀναμίξ, συγχεομένων ἐν τῇ σκιᾷ ἐφ' ὅσον ἀπετυποῦντο

ἄνωθεν ἐπὶ τῶν καμπυλουμένων τοίχων τοῦ βωμοῦ, τῆς κόγχης τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ἐπὶ μᾶλλον συγκεκριμένων, ὅταν ἐν ὀρθοστασίᾳ ἐφαίνοντο κάτω παρὰ τὸ δάπεδον εἰκόνες ἁγίων καὶ προφητῶν, τόσῳ ζωηραὶ ἐνίοτε, ὥστε τὰς συνέχεε κανεὶς μὲ τοὺς παρισταμένους παρὰ τὸν ἐφημέριον δύο ἄλλους λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Γύρω τοῦ ναοῦ ὁ διάκοσμος ἦτο πτωχικὸς καὶ ἄνευ καλαισθησίας. Ὑπὲρ τὸ στασίδιον τοῦ δεξιοῦ ψάλτου ἀνηρτᾶτο ἡ εἰκὼν τοῦ προφήτου Ἠλίου καὶ παρὰ ταύτην ἡ εἰκὼν τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου, ἄνωθεν δὲ ἀπαίσιον εἰκόνισμα τῶν δεινῶν τῆς Κολάσεως μὲ τὰ τάρταρα φλογοβολοῦντα καὶ τοὺς δαίμονας καὶ τὸν ἀδηφάγον δράκον. Τοῦ τέμπλου αἱ ἁγιογραφίαι ὅλαι κατασκευάσματα νεωτέρων ἁγιογράφων, ἀκαλαίσθητα, ἄνευ ἐμπνεύσεως καὶ ζωῆς τόσῳ ποῦ ἕνας Ἰησοῦς ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ κανεὶς ἐκ τῆς μορφῆς, τὶς ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου καὶ τὶς ὁ ἀνάδοχος τοῦ Θεανθρώπου. Καὶ ἔναντι δύο μανουάλια καὶ ὕπερθεν δύο πολυέλαιοι καὶ κανδῆλαι καὶ ὑπὲρ πάντα ὡς θέμα ἐπαναπαύσεως τῶν αἰσθήσεων, γαλήνης, μυστηρίου καὶ ἐξάρσεως ἡ κυανόχρους ἐκείνη κανδήλα, ἡ προχέουσα τὸ ἁπαλόν της φῶς πρὸς τὸν γυναικωνίτην.

Ἤδη ἀντήχησεν ἡ ἐννάτη καὶ τελευταία ᾠδὴ τοῦ Κανόνος. Καὶ ὁ Μωραϊτίδης ὁ ἐκουσίως καὶ ἐκ μετριοφροσύνης ψάλλων ἀριστερᾷ πράγματι δὲ ἐκκλησιάρχης καὶ τυπικάρης καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ὁ ἱστάμενος δεξιᾷ, ὄχι διότι θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του καλλίτερον, ἀλλὰ ἁπλῶς καθ’ ἅ μοῦ ἔλεγε, διὰ νὰ κάμνῃ καυγάδες καὶ νὰ διώχνῃ τοὺς παρεισάκτους ἐθελοντὰς ψάλτας, τοὺς μὴ ψάλλοντας αὐστηρῶς κατὰ τὸ γνήσιον βυζαντινὸν ὕφος, ἀμφότεροι, τοῦ Παπαδιαμάντη ψάλλοντος πρώτου, ἐτόνισαν μὲ ἔντονον καὶ χαρμόσυνον φωνὴν τὴν ᾠδὴν ταύτην τοῦ Κανόνος:

«Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν μεγάλην. Αἰνεῖται οὐρανοὶ Θεοῦ τὴν δόξαν. Ὡς ἐμψύχῳ Θεοῦ κιβωτῷ ψανέτω μηδαμῶς χεὶρ ἀμυήτων, χείλη δὲ πιστῶν τῇ Θεοτόκῳ ἀσιγήτως, φωνὴν τοῦ ἀγγέλου ἀναμίλποντα ἐν ἀγαλλιάσει βοάτω: Χαῖρε, κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ».

Τότε ὁ λαμπαδάριος ὁ καλοκάγαθος ἐκεῖνος Χριστοφίλης ὁ ψιλόλυγνος, μὲ τὸν μακρὺν λαιμὸν καὶ τὰ κοντὰ φαγωμένα μουστάκια, ἀλλὰ καὶ τόσῳ συμπαθής, ἔσπευσε ν’ ἀνάψῃ τὰ κηρία τοῦ πολυελαίου. Καὶ ἐκίνησε τοῦτον εἰς ἔνδειξιν χαρᾶς, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐπρόβαλλεν ὁ παπᾶ-Χρύσανθος θυμιατίζων. Ἦν δὲ οὗτος παχύτατος καὶ βραχύσωμος ἔχων καὶ μεγάλην τὴν κεφαλὴν καὶ ἄφθονον τὴν κόμην καλύπτουσαν εἰς ἀδροὺς πλοκάμους τὸν τράχηλον καὶ τὴν γενειάδαν ψαρὰν καὶ δασεῖαν περιβάλλουσαν τὰς παρειὰς εἰς μέγα ἡμικύκλιον, ὀφθαλμοὺς δὲ μεγάλους, ἀμυγδαλωτούς, ὅπως τοὺς λέγουν, μὲ τὰς βλεφαρίδας μακρὰς, πανομοιότυπον Παντοκράτορος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς τεραστίους, ποῦ ζωγραφίζουν ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν.

Καὶ ὁ ὄρθρος ἐξηκολούθησεν, ἀκουσθέντων κατόπιν τῶν αἴνων καθ’ οὓς ὁ παπᾶ-Χρύσανθος κατῆλθε πρὸς τὰ πλήθη τῶν πιστῶν καὶ ἔχριεν αὐτά. Διακρίνας γυναῖκα γνώριμον αὐτῷ τὴν προσεφώνησεν:

-Εὐλογημένη, ἀπὸ τὴν Πάτρα βρέθηκες ἐδῶ! Πῶς τοῦτο τὸ θαῦμα;

Ἦτο ταχὺς καὶ ἄλκιμος κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἱερουργικῶν του καθηκόντων ὁ παπᾶ-Χρύσανθος, φιλομειδὴς πρὸς ὅλους καὶ πρὸς ὅλας, ἀγαθότατος, ἀφελέστατος, τύπος εἰλικρινοῦς Λευΐτου, ἐπὶ πλέον δὲ μεγαλοπρεπής, σωστὸς Παντοκράτωρ τοῦ ναΐσκου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον μόνος αὐτὸς ἤρκει νὰ πληρώσῃ διὰ τῶν διαστάσεών του ἢ νὰ βαστάσῃ ἐπὶ τῶν εὐρέων ὤμων του.

….

Ἀλλ’ ἤδη εἶχε τελειώσει ὁ ὄρθρος καὶ μετὰ τὴν εὐλογίαν τῶν ἄρτων, ἐμπῆκαν εἰς τὴν λειτουργίαν. Πάραυτα δὲ ὁ λαμπαδάριος Χριστοφίλης, κόψας τὸν ἄρτον εἰς μικρὰ τεμάχια, ἤρχισε νὰ διανέμῃ αὐτὸν εἰς τοὺς πιστούς, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο προφανὴς παρατυπία καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ὅταν τὰ πλήθη μετὰ βουλιμίας ἐξέτεινον τὰς χεῖρας πρὸς τὸ κοφίνιον, ἀνεκραύγασε κατηγανακτημένος:

-Σκάνδαλον! Σκάνδαλον! Ἔπρεπε νὰ τὸν μοιράσῃς μετὰ τὸ ἀντίδωρον, ἀδελφέ!…

Κατὰ σύμπτωσιν τὴν στιγμὴν ἐκείνην νεανίας τις ἐπακουμβήσας εἰς τὸ ἀριστερὸν μανουάλι, ἠπείλει νὰ τὸ καταρρίψῃ. Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς «Νοσταλγοῦ» ἐκτελῶν χρέη εὐταξίου ἀνέκραξεν δυνατά, ὀργισθεῖς:

-Μὴν ἀκουμβᾶς ’στο μανουάλι! Φὺγ΄ ἀπ’ ἐκεῖ!

Τοιαῦτα ἐπεισόδια συμβαίνουν τακτικώτατα εἰς τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον, ἀλλ’ ἦσαν τὴν νύκτα τῆς Πέμπτης ζωηρότατα καὶ ἱκανῶς θορυβώδη, διότι καὶ ὁ συνωστισμὸς τοῦ πλήθους ἦτο πράγματι ἀπροσδόκητος. Καὶ μετὰ τὸν ἑσπερινόν, πρὶν ἀρχίσῃ ὁ ὄρθρος, περὶ τὴν 11ην, εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ παπᾶ-Χρύσανθος, οἱ δύο ψάλται καὶ τὸ ἄλλον ἐπιτελεῖον τῆς ἐκκλησίας ἀπεχώρησαν εἰς τὸ γειτονικὸν καφενεῖον διὰ νὰ βαρυνθῇ καὶ φύγῃ ὁ πολὺς κόσμος, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐνοχλεῖ, καὶ τοὺς ταράσσει, ἀλλ’ αἱ γραῖαι παρέμειναν ἐκεῖ πισταὶ εἰς πεισμάτων καὶ πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειάν των.
Καμμιὰ φορὰ μάλιστα ὁ Μωραϊτίδη, ὅταν γίνωνται ἀγρυπνίαι εἰς τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον καὶ γίνονται περὶ τὰς τριάκοντα ἐτησίως, παρατείνει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ὡρῶν διὰ νὰ φεύγῃ ὁ πολὺς κόσμος καὶ ἐνίοτε ἐπιτυγχάνει. Οὕτω δὲ ὁ ποιητικὸς ναΐσκος διασώζει τὴν ἐρημικήν του ποίησιν καὶ οἱ δίδυμοι ἀπὸ Σκιάθου συγγραφεῖς ψέλνουν μὲ περισσοτέραν κατάνυξιν καὶ μὲ περισσότερον κέφι.

….

Μικρὸν ὡρολόγιον τῆς ἐκκλησίας, ξυπνητῆρι ἀπὸ νίκελ, τοποθετημένον εἰς μικρὰν κινέζεκην ἐταζέραν ἀριστερᾷ ἐπὶ τῶν τοίχων ἐδείκνυεν ἤδη τετάρτην πρωινήν.
Ἡ λειτουργία ἦτο περὶ τὸ τέλος της.

Ὑδραῖος πλοίαρχος, ὁ μπάρμπα Μάνθος, ὑπέργηρος, ἀδύνατος, μὲ λεπτὸ – λεπτὸ ὁλόλευκο μουστακάκι κλίνον πρὸς τὰ κάτω, γνησία μορφὴ ἀσκητοῦ, σεβαστὸς ἀνήρ, κόσμον διαπλεύσας μὲ τὰ δυὸ του καράβια εἰς τὴν καλὴν ἐποχήν, ἤδη δὲ ἀνερχόμενος ἐπίτηδες ἐκ Πειραιῶς διὰ νὰ λέγῃ τὸ Πιστεύω εἰς τὸν ἅγιον Ἐλισσαῖον, ὁσάκις γίνονται ἀγρυπνίαι, τὸ εἶπε σιγὰ – σιγὰ καὶ μὲ γλυκεῖαν φωνήν.
Μεθ’ ὅ ὁ παπᾶ-Χρύσανθος ἔκραξεν:

Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας…

Ἀλλ’ ἰδών, ὅτι κἄποιος ἐκεῖ κοντὰ ἐγελοῦσε, τοῦ ἐφώναξε αὐστηρότατα:

-Ἔχουμ’ αὐλὴ κι’ ὅποιος θέλει νὰ γελᾷ πάει ἔξω!

Συγχρόνως ὁ Παπαδιαμάντης ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ βλοσυρώτατα ἠτένισε τὸν παρεκτραπέντα.

Καὶ πάλιν ἀντήχησε μετὰ μικρὸν ἡ γλυκεῖα φωνὴ τοῦ ἐξ Ὕδρας γηραιοῦ πλοιάρχου, λέγοντος τὸ Πάτερ ἡμῶν. Τὰ πλήθη δ’ ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισαν ἀραιούμενα καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεως.....

Ἡ βροχὴ ἐπιπτεν ἀκόμη ραγδαία. Ἠθελήσαμεν νὰ διαβῶμεν ἀπὸ τοῦ Ψυρῆ, μήπως καὶ εὕρωμεν κἀνὲν καφενεῖον ἀνοικτὸν νὰ καταφύγωμεν.

Παρὰ τὴν ὁδὸν Μιαούλη ὑπὸ τὴν ἐκ ψευδαργύρου σκιάδα ἑνὸς μεγάλου καταστήματος εἶχον στριμωχθῆ πολλὰ γυναικόπαιδα, προερχόμενα πιθανῶς ἐκ τῆς ἀγρυπνίας τῆς Μητροπόλεως καὶ ζητήσαντα ἐκεῖ καταφύγιον ἐκ τῆς βροχῆς.

Ἀλλ’ εἰς τοῦ Ψυρῆ, ὅλα τὰ μαγαζειὰ ἦσαν ἐρμητικῶς σφαλισμένα. Ἀπεφασίσαμεν νὰ πᾶμε εἰς τοῦ Καλαμιώτη. Ἀλλ’ αἴφνης οἱ φανοκόροι ἔσβυσαν τὰ φανάρια καὶ σκότος πυκνὸν ἐκάλυψε τὴν πόλιν. Τοῦ Παπαδιαμάντη ἐκτελοῦντος χρέη πιλότου, ἐφθάσαμεν εἰς καφενεῖον διανυκτερεῦον, ὅπου πηγαίνουν οἱ βιολιτζῆδες τὸ πρωὶ καὶ ἦλθε καὶ ὁ Μωραϊτίδης κατόπιν καὶ ὁ γέρων πλοίαρχος, καὶ ὁ λαμπαδάριος ὁ Χριστοφίλης.

Ἐκεῖ ἐμείναμεν ἕως ὅτου ἔφεξε, τοῦ Μωραϊτίδου λέγοντος μεταξὺ ἄλλων φιλολογικο-θρησκευτικῶν καὶ ἐν παρόδῳ, ὅτι τὰς ἀγρυπνίας αὐτὰς τοῦ ἁγίου Ἐλισσαίου ἔχει ζωγραφήσει εἰς τὸ μυθιστόρημά του τὸ Τάξιμον γραφὲν πρὸ τριετίας καὶ ἀδημοσίευτον ἀκόμη.

Αγρυπνίες στον Προφήτη Ελισσαίο

ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΑΡΚΑ ΙΣΤΟΛΟΓΙΟ ΤΑΛΑΝΤΟ Σάββατο 21 Αυγούστου 2010

«Το εκκλησάκι του Αγίου Ελισσαίου, που χρονολογείται στα μέσα του 16ου αιώνα, αποτέλεσε τα χρόνια από το 1885 έως το 1943 «στέκι» λογοτεχνών και λογίων της εποχής. Εκεί εκκλησιάζονταν, εξαιτίας της εμβληματικής μορφής του Παπαδιαμάντη και «εκ περιεργείας», για ν' ακούσουν τη «φωνή γεμάτη ευλάβεια», ο Παύλος Νιρβάνας, ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ο Γιάννης Βλαχογιάννης, ο Γεράσιμος Βώκος κ.ά...
Ο Παπαδιαμάντης πέθανε το 1911, αλλά οι αγρυπνίες συνεχίστηκαν από τον Αλέξανδρο Μωραϊτίδη, ο οποίος το 1925, τέσσερα χρόνια πριν πεθάνει, πρόλαβε και εξέδωσε την Ακολουθία του Αγίου Ελισσαίου. Απ' όσα γράφει στον πρόλογο φαίνεται ότι οι αγρυπνίες ξεκίνησαν γύρω στο 1885 και σύντομα άρχισαν να συμμετέχουν ο ίδιος και ο Παπαδιαμάντης. Αγρυπνίες γίνονταν σε όλες τις μεγάλες γιορτές, δεσποτικές και θεομητορικές. Μάλιστα στο διήγημα «Ιστορία μιας τυρόπηττας» ο Μωραϊτίδης γράφει ότι τους οδήγησε για πρώτη φορά στις αγρυπνίες του Αγίου Ελισσαίου «ο Θεοφάνης, ένας ευλαβέστατος χριστιανός, γηγενής Αθηναίος». Αρκετοί λόγιοι και λογοτέχνες δημοσίευσαν σχετικά άρθρα με τις εντυπώσεις τους από επισκέψεις ή συμμετοχές τους στις αγρυπνίες, ίσαμε τα δίσεκτα χρόνια της Κατοχής, που ο ναός αφέθηκε να καταρρεύσει. Αν και ιδιωτικός, αποτελούσε τμήμα της οικίας της μεγάλης οικογένειας των Χωματιανών, ήταν ανοιχτός στο κοινό, μέχρι το καλοκαίρι του 1943, οπότε ο νέος ιδιοκτήτης, φοβούμενος την απαλλοτρίωση του οικοπέδου του, ξήλωσε την οροφή του και τον άφησε να ερημώνει».
ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΑΡΚΑ

Ο ναός του Αγίου Ελισσαίου σήμερα
του Μάνου Ελευθερίου
«...Πέρασαν 62 χρόνια από τότε και το 2005 το εκκλησάκι επανιδρύθηκε στην ίδια θέση που βρισκόταν πάντα, το ίδιο σεμνά παρόν. Τούτη δε η επαναφορά του ναϋδρίου στη ζωή θαρρείς πως συνομιλεί παιχνιδιάρικα με τη φήμη του προφήτη στον οποίο είναι αφιερωμένο, καθώς ο Ελισσαίος [που συγκαταλέγεται ανάμεσα στους σημαντικούς προφήτες του Ισραήλ, μαθητής και χρισμένος διάδοχος του Προφήτη Ηλία], αναφέρεται πως είχε τη Θεία Χάρη της νεκρανάστασης.

»Ο ναΐσκος του Προφήτη Ελισσαίου [στα νεότερα χρόνια πολλές φορές αναφερόμενος κι ως ναός του Αγίου Ελισσαίου] θεωρείται κτίσμα της τουρκοκρατίας, αν και δεν μπορεί να υπολογιστεί ποιας ακριβώς περιόδου [υπολογίζεται πως είναι του 17ου αιώνα]. Πρώτη φορά όμως μνημονεύεται στο σχέδιο των Αθηνών του 1832 των Schaubert και Κλεάνθη.
»Ο κτητορικός αυτός ναός είναι συνδεδεμένος με τις μορφές του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και του επίσης σκιαθίτη εξαδέλφου του, Αλέξανδρου Μωραϊτίδη, που πέρασαν εκεί τις κατανυκτικές ώρες της Αγρυπνίας ψάλλοντας. Δεξιός ψάλτης ο πρώτος, αριστερός ο δεύτερος. Είναι τόσο έντονη αυτή η διασύνδεση των δυο εξαδέλφων με το ναΐσκο, ώστε εκείνη την εποχή που πραγματοποιούνταν η κατεδάφισή του οι αντιδρώντες σε αυτήν επικαλούνταν συναισθηματικά στην τότε επιστολογραφία κι αρθρογραφία τους, πέραν των όσων ιστορικών επιχειρημάτων, και την μνήμη των δυο Αλεξάνδρων. Κι ήταν τέτοια η ακτινοβολία του Παπαδιαμάντη, ώστε εκκλησιάζονταν εκεί μόνο και μόνο για να τον ακούσουν σημαντικές μορφές των γραμμάτων της εποχής, όπως ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ο Παύλος Νιρβάνας, ο Γιάννης Βλαχογιάννης, ο Γεράσιμος Βώκος κ.α.
Στην οδό Άρεως, λοιπόν, με τον αριθμό 14, πίσω από μία μικρή πύλη…

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΟ
Από Ἄρθρο τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ, στὴν ἐφημερίδα «Ἡ Βραδυνή» - 16 Ἰανουαρίου 1963.
«…Αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου εἶναι μιὰ ὁλόκληρος Ἱστορία. Ἕνας ἅγιος, ὁ παπα-Νικόλας ὁ Πλανᾶς τὸ ἐλειτούργησε χρόνια καὶ χρόνια καὶ ψάλτες του σταθήκανε δυὸ κορυφαῖες πνευματικὲς μορφές: Δεξιὸς ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, κι᾽ ἀριστερὸς ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης. Γύρω ἀπ᾽ αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ τριανδρία μιὰ πλειάδα ἀνθρώπων ποὺ ἔχουνε γράψει ὡραία Ἱστορία κι᾽ ἔχουνε ἀληθινὰ στολίσει τὸ Χρονικὸ τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ τὸν μισὸν εἰκοστό, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ σταθήκανε οἱ ἀνανεωτὲς καὶ τὰ φωτεινὰ στηρίγματα τοῦ μοναχικοῦ βίου στὸν ἀγῶνα μας. Ἱστορικὲς σταθήκανε οἱ ἀγρυπνίες στὸν Ἅγιο Ἐλισσαῖο, μὲ λειτουργὸ τὸν παπα-Νικόλα Πλανᾶ καὶ ψάλτες τοὺς δύο Ἀλέξανδρους, τὸν Φιλόθεο Ζερβάκο, τὸν σημερινὸ καὶ ἀπὸ τόσα χρόνια ἡγούμενο τῆς θαυμαστῆς μονῆς τῆς Λογγοβάρδας τῆς Πάρου, τὸν παπα-Σταμάτη τῆς Βρύσης καὶ ἕνα πλῆθος ἄλλο εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ποὺ κοσμήσανε τὸ νεοελληνικὸ μοναχικὸ βίο. Στὰ χρόνια τοῦ Παπαδιαμάντη τοῦτο τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἐλισσαίου γνώρισε δόξες λειτουργικές, ἀποκάλυψε ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπερίτμητων, γνώρισε θαυμαστοὺς ὄρθρους καὶ κατανυκτικοὺς ἑσπερινούς, ἀναρίθμητες παρακλήσεις, ἀγρυπνίες μοναδικές, ποὺ θὰ τὶς ζήλευε κι᾽ ἡ πιὸ αὐστηρὴ μοναστικὴ παράδοσι, ἐξομολογήσεις καὶ μνημόσυνα ἁπλῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ. Στάθηκε ἐντευκτήριο εὐλαβῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε τέτοιες προσωπικότητες νὰ εἶναι μέτοχοι τῶν ἀκολουθιῶν μὲ ὀργανικὴ καὶ πολύτιμη συμμετοχὴ καὶ συμβολὴ κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῆς περίεργης ὀλιγοπιστίας, ποὺ μολονότι δὲν ἤτανε σὲ θέσι νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν οὐσία τοῦ τί συνέβαινε στὸν Ἅγιο Ἐλισσαῖο, ἤτανε ἱκανὴ νὰ θαυμάσῃ τὴν ἱερὴ γραφικότητα, τὴν ἁπλὴ καὶ οὐσιαστικὴ ποίησι τῆς ἐκκλησίας, τοῦ λειτουργοῦ της καὶ τοῦ ἐκκλησιάσματος. Λόγιοι καὶ ἄνθρωποι κοσμικοί, ὁ περιπλανώμενος πλοῦτος καὶ ὁ κοινωνικὸς ἀρριβισμὸς σημείωσαν τὴν φευγαλέα παρουσία της καὶ χαρίσανε τὸν ἄβαθο ἔπαινό τους.
Αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι εἶχε καταστῇ ἕνα μνημεῖο ἀληθινῆς καὶ ἀνόθευτης Ὀρθοδοξίας καὶ κόσμημα καὶ πετράδι ἀμίμητο…»

Για το εκκλησάκι αυτό γράφει ο Νίκος Ορφανίδης:
«Ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἐλισσαίου ἔχει τὴ δική του δυναμικὴ στὸν τόπο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ λειτουργοῦσε ὁ παπα Πλανᾶς, ἐκεῖ χειροτονήθηκε ἱερεὺς στὶς 2 Μαρτίου τοῦ 1884. Στὶς 2, ὅμως, Μαρτίου τοῦ 1932, κατὰ Θεία παραχώρηση, θὰ κοιμηθεῖ ὁσιακῶς, ἐν ἐκστάσει, βλέπων τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, τυλιγμένος μέσα στὸ φῶς, καὶ ψιθυρίζοντας τὸ «ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω..
»Αὐτὴ τὴν ἀπέραντη στοργὴ καὶ ἀγάπη μοίρασε στὸν τόπο τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ στὴν καθ᾽ ἡμᾶς ὀρθόδοξη Ἀνατολή, ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὁ παπᾶ Πλανᾶς, ἀπὸ τὴ Νάξο, ποὺ ἔζησε στὸ ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ νὰ ἁγιασθεῖ καὶ νὰ πλημμυρίσει τὴν πόλη, μὲ τὸ ἄρωμα τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτός του. Αὐτὸς ὁ ταπεινὸς ἱερέας, ποὺ ἁγιάσθηκε ἐν ταπεινότητι καὶ διὰ τῆς ταπεινότητος, ψάλλοντας καὶ ὑμνώντας καὶ ὑπηρετώντας τὸν Κύριο, μὲ ὑποδειγματικὸ ζῆλο, ἐπιμόνως, σταθερά, μὲ τὶς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες λειτουργίες στὶς ἐκκλησίες, στὰ ξωκκλήσια καὶ στὰ παρεκκλήσια, μέσα στὸ ψῦχος καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας. «Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου, ἕως ὑπάρχω», ψιθύριζε, λοπόν, μέχρι τὸ τέλος τοῦ βίου του, φεύγοντας ἀπὸ τὴ ζωή, αὐτὸς ὁ ταπεινὸς ἱερεύς, ὁ ἅγιος Νικόλαος, συνομήλικος τοῦ κὺρ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Ἀλέξανδρου Μωραϊτίδη, ποὺ μαζὶ ἁγίασαν τὸ κέντρο τῶν Ἀθηνῶν, ἐκεῖ στὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου Ἐλισσαίου, στὴν ὁδὸ Ἄρεως στὴν Πλάκα, μὲ τὶς ὁλονύχτιες ἀγρυπνίες».

ΠΗΓΕΣ

ΝΙΚΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ : *Ο άγιος Νικόλαος παπά Πλανάς, ο κύρ Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και οι αγρυπνίες στόν άγιο Ελισσαίο* .

-ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΑΡΚΑ: *Αγρυπνίες στον Προφήτη Ελισσαίο*

Φ. Α. Δημητρακόπουλος (Επιμ.) «*Ο Αγιος Ελισαίος. Ο Ιερός Ναός στο Μοναστηράκι και η ακολουθία του Αλ. Μωραϊτίδη*«, εκδ. Εταιρεία Παπαδιαμαντικών Σπουδών, 2005

Μάνος Ελευθερίου «*Αγρύπνια για το σκοτεινό τρυγόνι στην Εκκλησία του προφήτη Ελισσαίου*«, εκδ. Καστανιώτη, 2004

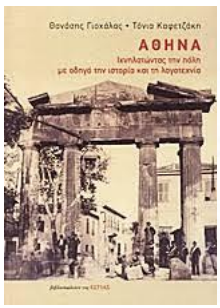
Φ. Μπάρκα «*Αναβιώνει ο Αγιος Ελισσαίος*«, Ελευθεροτυπία, 4/3/2005

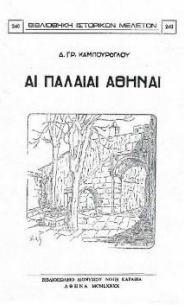
«Αι Παλαιαί Αθήναι», Δημήτρης Καμπούρογλου, Αθήνα, 1922

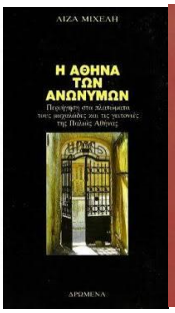
«Ο Άγιος Ελισαίος», Φ. Δημητρακόπουλος, εκδόσεις ERGO, 2004

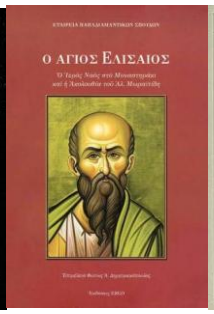
«Αγρυπνία εις τον Άγιον Ελισσαίον», Γεράσιμος Βώκος, Ακρόπολις, 8/3/1894

«Αλέξανδρος (Ανδρόνικος) Μωραϊτίδης», Δημήτριος Θ. Κανελλόπουλος, Οι Τρεις Ιεράρχαι, φ. 4/2018

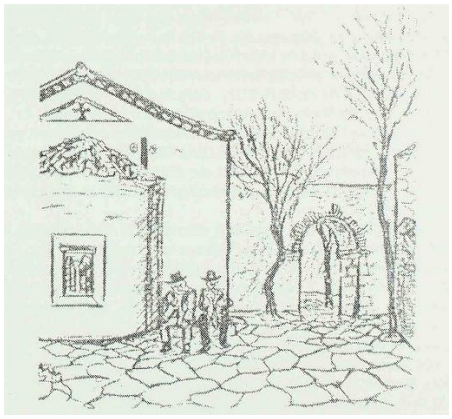

Το εκκλησάκι του Προφήτη Ελισσαίου μαζί με την πόρτα του αρχοντικού Λογοθέτη – Χωματιανού, σε σκίτσο του Κ. Χέλμη (Βέλμος, 1931).